

М. Гордійчук,аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПОНЯТТЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЛІСІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Категоріальна конструкція «екологічна стійкість лісів» відносно нещодавно увійшла в понятійно-категоріальний апарат екологічного права. При цьому слід вважати, що це було здійснено положеннями Державної стратегії управління лісами України до 2035 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1777-р [1] (далі – Державна стратегія управління лісами України до 2035 року).

Однак, незважаючи на це, зміст категорії «стійкість» залишився без широкого розкриття на рівні положень зазначеного програмного документа. Більше того, слід констатувати, що у цілому положення чинного екологічного законодавства України не розкривають її змісту попри те, що ця категорія інтенсивно проникає практично в усі сфери екологічних відносин, не обмежуючись лісовими. Визначальне значення для цього має сам характер явища стійкості феноменологічні особливості якої визначають її в якості інтегративної складової не лише багатьох сфер суспільних відносин, зокрема юридичної, екологічної, економічної, соціальної, політичної тощо, а у першу чергу в якості глобальної ідеї [2, с. 174] розвитку людства, яка проникає у кожен сферу життєдіяльності людини.

На сторінках наукової літератури, а також у положеннях нормативно-правових актів і програмних юридичних документів можна зустріти різні лексичні конструкції пов'язані

зі «стійкістю», зокрема, «стійкість розвитку людства», що є найбільш поширеною конструкцією у сучасній літературі, а також такі як «стійкість розвитку держави», «екологічна стійкість», «економічна стійкість» і навіть «стійкість компаній» [3, с. 145]. Усе це з одного боку демонструє інтегративний характер відповідної категорії і феномену, а з іншого – їх важливість у контексті відповідних сфер життєдіяльності людини.

У той же час відсутність чіткого і однозначного розкриття феномену стійкості у положеннях екологічного законодавства України актуалізує як комплексний його розгляд, так і аналіз, здійснюваний у контексті окремих об'єктів екологічного права і навіть окремих питань, пов'язаних із такими об'єктами.

У світлі окресленого вище, аналіз категоріальної конструкції «екологічна стійкість лісів в Україні» при її розгляді у юридичному ракурсі, одним з яких виступає законодавче забезпечення відповідного феномену, що є одним з найбільш ефективних юридичних способів досягнення відповідної мети, здатне внести чіткість у правове розуміння як відповідного явища, так і його зв'язку з екологічно-правовим регулювання суспільних відносин, якими у контексті предмету нашого розгляду є лісові відносини, а тому у цілому прояснити важливі не лише термінологічні, проте також і сутнісні аспекти стійкості у рамках екологічного права у цілому, а також зокрема

в аспекті стійкості лісів як одного з об'єктів екологічного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання феномену стійкості у цілому, а також стійкості окремих об'єктів екологічного права зокрема ставали предметом досліджень таких вчених правників як Г. В. Анісімова, Н. С. Гавриш, А. П. Гетьман, Х. А. Григор'єва, О. В. Донець, А. В. Духнович, А. С. Євстігнєєв, В. П. Жушман, В. А. Зуєв, Ю. А. Краснова, Т. В. Курман, В. В. Носік, К. В. Слепньова, А. М. Статівка та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні змісту категоріальної конструкції «законодавче забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні» як одного з компонентів понятійно-категоріального апарату сучасного екологічного права України.

Основний матеріал дослідження. Ураховуючи окреслені вище обставини, вважаємо, що з'ясування сутності законодавчого забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні слід здійснювати, базуючись на використанні семантико-індуктивного підходу, що передбачає здійснення юридико-лінгвістичного аналізу сутнісно-лексичної конструкції «законодавче забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні» шляхом встановлення значення окремих логіко-мовних феноменів відповідної конструкції і водночас встановлення змісту відповідної конструкції у цілому посередництвом акумуляції значень окремих її елементів.

У межах такого підходу вбачається доцільним здійснення умовного поділу відповідного мовного конструкту на такі частини: «екологічна стійкість», «ліси України», «законодавче забезпечення».

Водночас, ураховуючи те, що визначення лісів міститься у положеннях Лісового кодексу України (далі – ЛК України), зміст цієї частини аналізованої категоріальної конструкції слід вважати визначеним,

принаймні, у межах цього наукового аналізу. Лише нагадаємо, що згідно з частиною першою статті 1 Кодексу ліс визнано природним комплексом (екосистемою), у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище [4, ст. 1].

Пристаючи до розгляду двох інших частин аналізованої категоріальної конструкції, слід у загальних рисах окреслити роль лісових ресурсів у суспільному виробництві України, що сприятиме більш повному розумінню актуальності піднятого питання.

У цілому ліс завжди займав важливе місце в економіці кожного суспільства. Вже починаючи з ранніх стадій розвитку людства ліс являв собою ареал поширення певних видів тварин у зв'язку з чим закономірно став мисливськими угіддями для здобуття людьми необхідної для виживання здобичі. Флористичне багатство лісу стало джерелом для отримання людиною необхідних поживних речовин з ягід та плодів, а вивчення грибів дозволило розширити можливості заготівлі продуктів харчування на зиму. Також ліс виступає ареалом поширення трав, які з давніх-давен використовувалися в якості препаратів для лікування людини засобами народної медицини.

Не можна упустити і ту обставину, що на ранніх стадіях розвитку людства саме ліс виступив своєрідним енергетичним, у сучасному розумінні, заводом. Енергоносії, заготовлені з лісових ресурсів, стали основним джерелом тепла, вкрай необхідного для виживання людини в умовах змінного клімату. На більш пізніх стадіях розвитку суспільства ще до широко-масштабного засвоєння вуглеводневих енергоносіїв (вугілля, нафти та

газу) саме лісові ресурси дозволяли забезпечувати економічні процеси в державі в осінньо-зимові періоди. Більше того, у лісистих негазифікованих регіонах держав світу дрова і сьогодні залишаються основним джерелом енергії.

Поряд із цим саме розвиток промисловості багато у чому зумовив найбільш масштабний негативний антропогенний вплив на лісові ресурси. І хоча сьогодні використання деревини в якості енергоносія значно поступається вуглеводневим альтернативам, як зазначає Н. І. Цегельник, в умовах сьогодні лісові ресурси продовжують виступати джерелом для деревообробної, целюлозно-паперової, хімічної, харчової й фармацевтичної промисловості, меблевого виробництва й майстрів народних промислів [5, с. 19]. Зазначене цілком закономірно призводить до скорочення обсягів лісових ресурсів.

Поряд із цим, у контексті зазначеного вище важливими є екологічні наслідки відповідної діяльності. Як відомо, ліси виконують у тому числі охоронну в екологічному сенсі функцію, при цьому вона стосується як людини, так і інших екосистем. Ліси захищають ґрунти від ерозії, попереджають забруднення навколишнього природного середовища та очищують його, сприяють регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню [6, с. 369]. Як зазначають Г. Д. Лялюк-Вітер та Р. М. Вітер, ліси виконують киснепродуктивну, газопоглинальну та фітонцидну функції [7, с. 78].

У цілому за площею лісів Україна посідає дев'яте місце в Європі (не рахуючи РФ). Лісистість України при цьому складає 15,9% [8, с. 5, 6]. Екологічне і правове значення цього показника важливо розуміти у співвідношенні з показниками інших європейських держав. До прикладу, найбільші показники у цій категорії належить Фінляндії – 68,4%, Швеції – 67,7%, Іспанії – 54,8%. Водно-

час у контексті Норвегії цей показник складає 38,3%, Італії – 36,2%, Франції – 32%, Німеччини – 31%. Лісистість одного з найближчих сусідів України – Польщі складає 29,8%. При цьому на території Туреччини ліси складають 27,8% площі держави [8, с. 6].

В аспекті зазначеного вітчизняний показник у 15,9% є відносно низьким у зрізі рейтингу топ-10 європейських країн (не рахуючи РФ), адже найближчий від нього показник у 27,8% є в 1,8 разів більшим за показник України. Це виступає одним із факторів, що актуалізують проблему сталого розвитку лісгосподарства нашої держави.

Підходячи до більш ретельного розгляду піднятого нами питання посередництвом окресленої вище методології, у першу чергу необхідно внести ясність у окремий аспект його лексичної сторони. Термін «стійкість» є синонімом слова «сталість», при цьому ці лексичні одиниці, як правило, вживаються у контексті «розвитку», тобто «сталого (стійкого) розвитку» [9, с. 34], що фактично являє «материнську» конструкцію відносно усіх у першу чергу екологічних і екологічно-правових інтерпретацій «стійкості (сталості)» як окремої категорії. Крім того, саме ця конструкція найбільш повно втілює у собі усе окреслене вище різноманіття розуміння стійкості.

На сторінках сучасних наукових досліджень, безумовно, зустрічаються тези з приводу забезпечення екологічної стійкості (сталості) лісів. Наприклад, Є. В. Мішенін та І. Є. Ярова констатують, що в основі сучасної лісової політики України лежать засади сталого екологічно збалансованого використання та відтворення лісових ресурсів, а також екологізація природокористування у цілому та екосистемне управління лісовим фондом [10, с. 221]. Водночас, на переконання, наприклад, Р. Г. Дубаса у межах лісоресурсної

сфери розвиток лісового господарства орієнтується, зокрема на забезпечення сталого управління лісам, збереження і примноження їх ресурсно-екологічного потенціалу та задоволення потреб внутрішнього ринку у високоякісній і конкурентоздатній лісопродукції вітчизняного виробництва [11, с. 102].

Окреслені позиції у цілому за своєю формою і змістом відображають загальну картину вживання терміну «сталість (стійкість)» у контексті лісових ресурсів. У першу чергу з них можна побачити його використання відносно різних видів діяльності. Адже Є. В. Мішенін та І. Є. Ярова вживають термін «сталий» відносно «екологічно збалансованого використання та відтворення лісових ресурсів» [10, с. 221] у той час як Р. Г. Дубас відносно «управління лісами» [11, с. 102]. Проте більш важливим є те, що у такому аспекті «сталість» позначає характеристику діяльності і при цьому її зміст не розкривається чітко у відповідних наукових положеннях.

Відповідна ситуація, як ми зазначали раніше, характерна і для лісового законодавства. Зокрема, у положеннях ЛК України термін «стійкість» вживається усього чотири рази. У частині п'ятій статті 1 пропонується визначення стійких до кліматичних змін лісів. При цьому повертає до себе увагу та обставина, що стійкі у такому сенсі ліси визначаються, зокрема як ліси, структура яких має «високу стійкість та здатна адаптуватися до загроз змін клімату» [4, ст. 1]. Тобто категоріальна конструкція «стійкі до кліматичних зон ліси» визначається через категорію «стійкість», зміст якої при цьому не розкривається.

Також у пункті 3 частини першої статті 79 ЛК України йдеться про «біологічну стійкість» як одну з цілей відтворення лісів [4, ст. 79], а частиною другою статті 82 ЛК України визначається, що віднов-

лення лісів повинно здійснюватись у спосіб, який, зокрема передбачає створення стійких до кліматичних змін лісів [4, ст. 82].

У світлі зазначеного у цілому слід відмітити, що у своїй основі категорії «стійкість» та «екологічна стійкість» є категоріями науки лісознавства і лісівництва. Набуття ними юридичного характеру відбулося у результаті їх включення у понятійно-категоріальний апарат екологічного права.

У зв'язку з цим у відповідних сучасних дослідженнях стійкість лісів, як зазначає О. Ю. Андреева, посиляється на наукові джерела, являє собою здатність зберігати властивості і функції, тривалість періоду росту в умовах мінливості чинників довкілля, типових для регіону [12, с. 44]. Більш комплексне розуміння стійкості у цілому пропонують М. В. Боярин та І. М. Нетробчук, визначаючи її як здатність природно-територіальних комплексів зберігати значення своїх параметрів (інваріант) у межах певних «порогових» значень в умовах перебування під впливом зовнішніх природних та антропогенних факторів (навантаження). У спрощеному вигляді стійкість визначається у контексті співвідношення з антропогенним (техногенним) навантаженням і при цьому у динамічному ключі [13, с. 42]. Своєю чергою динамічну і водночас структуровану та певною мірою розширену інтерпретацію екологічної стійкості пропонують О. В. Криворучкіна та С. І. Вершицький, розглядаючи її посередництвом таких компонентів як: 1) раціональне використання ресурсів; 2) обмеження викидів у навколишнє середовище; 3) врахування у поточній діяльності фактора відновлюваності навколишнього середовища [3, с. 143].

У першу чергу слід зазначити, що «екологічна стійкість лісів в Україні» не є суто статичним феноменом. Тобто стійкість не означає індивідуальну незмінність лісових екосистем, адже це б суперечило їх

природі. Лісові екосистеми, будучи частиною природи, зростають, змінюються та стагнуть (деградуєть) не лише внаслідок негативного антропогенного впливу, проте у зв'язку з їх природою як частиною навколишнього природного середовища. У зв'язку з цим категоріальна конструкція «законодавче забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні» закономірно не передбачає впровадження абсолютного мораторію на освоєння лісових ресурсів і ведення лісового господарства. У даному випадку йдеться про баланс між розробкою (освоєнням) відповідних ресурсів і їх відновленням, зокрема і у зв'язку з функціями, які виконують конкретні ліси. Тому стійкість – це питання відносного збереження природного ресурсу, а також, у разі необхідності, його відновлення в умовах зовнішніх викликів (зміна клімату, антропогенний вплив тощо).

Другою важливою обставиною забезпечення екологічної стійкості лісів виступає територіальність. Відповідний стан або явище можна забезпечувати у контексті конкретного об'єкта, зокрема лісового масиву, у контексті району, області, умовного лісового поясу, яким, наприклад, є Поліський ліс і навіть у контексті цілої держави.

У зв'язку з цим, урахувуючи наведені вище положення про динаміку стійкості, її законодавче і нормативно-правове забезпечення слід розглядати у тому числі у контексті «міграції», тобто забезпечення відновлюваності лісистості не лише у місцях освоєння лісових ресурсів або їх деградації, а й в альтеративних місцях регіону і навіть іншої області (якщо йдеться про юридичне забезпечення екологічної стійкості лісів у масштабах всієї України). Це питання визначається економічною, соціальною і навіть безпековою детермінантами політики ведення лісового господарства.

Своєю чергою відносно конструкції «законодавче забезпечення» слід погодитися з С. С. Бродовським та О. О. Небрат, що поняття «забезпечення» має досить широкий діапазон значень, проте у загальному розумінні позначає створення надійних умов для здійснення визначеної діяльності [14, с. 23].

У сучасних юридичних дослідженнях про забезпечення, як правило, стверджується у контексті суб'єктивних прав і свобод. У такому ключі забезпечення визначається, зокрема як діяльність, спрямована на надання відповідним правам і свободам дійсного, невід'ємного і непорушного характеру [15, с. 11] або ж як зазначає О. І. Косілова, система їх гарантування, а також створення сприятливих умов для їх здійснення, охорони та захисту від протиправних посягань. При цьому забезпечення, на переконання вченої, також включає регламентацію поведінки суб'єктів права, спрямовану на недопущення порушення суб'єктивних прав і свобод, усунення ризиків такого порушення і водночас створення умов для відновлення вже порушених прав [17, с. 156].

Відповідні підходи у цілому відображають найбільш поширені погляди на феномен правового забезпечення.

При цьому його розгляд в аспекті категорії «законодавчий» визначає інструментарій правового забезпечення, яким виступає закон, зокрема як нормативно-правовий акт та джерело права у всій своїй повноті, а також в аспекті окремих його положень. Ця категорія, водночас, являє собою типовий приклад юридичної конструкції, оскільки «законодавче забезпечення» лише у загальному розумінні досягається законодавчими положеннями. При більш глибокому погляді «законодавче забезпечення» включає у себе також правові принципи забезпечення, мету забезпечення, способи та засоби забезпечення або ж у цілому – законодавчий механізм забезпечення.

При цьому у зв'язку з тим, що у даному разі йдеться про забезпечення екологічної стійкості лісів, термін «законодавче забезпечення» позначає переважно акти і положення екологічного законодавства. Це визначається, по-перше, метою забезпечення, якою виступає якість екологічності, а, по-друге, предметом такої якості, яким виступає ліс як екосистема, а тому об'єкт саме екологічного права.

Водночас необхідно приймати до уваги, що у контексті аналізованої нами категоріальної конструкції йдеться про забезпечення певного стану, хоча і значною мірою динамічного, однак при цьому такого, що повинен ставитися під контроль суб'єктів правозастосування і суб'єктів ведення лісового господарства. Екологічна стійкість не може бути досягнута автономно без участі людини, оскільки в умовах сучасного рівня антропогенних факторів значний обсяг екологічних систем перебуває у процесі перманентної деградації, що вимагає втручання людини у процес їх збереження та відновлення.

Тому термінологічне словосполучення «законодавче забезпечення» у межах єдиної категоріальної конструкції «законодавче забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні» позначає створені (або створювані) на рівні юридичних механізмів, визначених положеннями законодавчих актів, або окремих нормативних приписів екологічного законодавства України, юридичних, економічних та(або) соціальних умов досягнення стану екологічної рівноваги лісу як екосистеми в умовах здійснення лісогосподарської діяльності або іншої діяльності, що має своїм наслідком вплив (позитивний або негативний) на лісовий фонд як природний ресурс.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи здійснений аналіз категоріальної конструкції «законодавче забез-

печення екологічної стійкості лісів в Україні» слід зазначити, що вона є відносно новою для понятійно-категоріального апарату екологічного права України. Поряд із цим, її поступове впровадження у положення нормативно-правових актів, що регулюють лісові відносини, а також відображення у програмних документах, присвячених питанням ведення лісового господарства України пояснюється її зв'язком з інтегративною ідеєю сталого розвитку, зокрема в якості частини відповідного концепту. Ураховуючи те, що останній виступає сьогодні фундаментальною основою для регулювання відносин з приводу екосистем, слід висловити припущення про подальше більш активне використання аналізованої категоріальної конструкції у нормативно-правових актах екологічного права, а також програмних документах щодо управління природними ресурсами, у тому числі лісовими.

Поряд із цим, ураховуючи сформовані вище висновки, наразі модно запропонувати певною мірою автономізоване від концепції сталого розвитку (вужьке) розуміння **законодавчого забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні** як запровадження положеннями екологічного законодавства України юридичних механізмів збереження та(або) відновлення здатності лісових екосистем України чи окремих її регіонів втримувати свої екологічні властивості під впливом зовнішнього навантаження у формі природного та антропогенного впливу, що забезпечується посередництвом регламентації поведінки суб'єктів ведення лісового господарства та суб'єктів правозастосування щодо володіння, користування та розпорядження лісами й втілюється в умовах практики у реалізації визначених відповідними нормами схем розвитку екологічних правовідносин у межах комплексної законодавчо детермінованої концепції.

На завершення слід відмітити, що важливість питання забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні визначається не лише зміною клімату та характером традиційного антропогенного впливу, проте також і широкомасштабною збройною агресією рф проти нашої держави, яка, по-перше, безпосередньо знищує або пошкоджує лісові екосистеми; по-друге, унеможлиблює здійснення відновлення лісових ресурсів на тимчасово непідконтрольній Україні території; по-третє, змушує вживати Україною життєво важливих оборонних заходів, які під впливом вітальної доцільності, пов'язуються у тому числі у втручання в лісові екосистеми.

Ці обставини ще більше актуалізують підняте питання і створюють імпульс для його більш поглибленого подальшого розгляду.

Стаття присвячена визначенню поняття законодавчого забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні.

У зв'язку з відсутністю розкриття відповідного поняття на рівні положень чинного екологічного законодавства України, автор, застосовуючи семантико-індуктивний метод, фрагментує категоріальну конструкцію «законодавче забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні» на окремі елементи й визначає їх зміст для подальшого встановлення значення усієї конструкції.

Автор наводить законодавче визначення лісу, а також розкриває сутність екологічної стійкості й законодавчого забезпечення. Формується висновок, що введення відповідної категоріальної конструкції до змісту понятійно-категоріального апарату екологічного права обумовлюється її зв'язком з ідеєю сталого розвитку. Досліджувана конструкція є частиною відповідного концепту.

Формується авторське визначення законодавчого забезпечення

екологічної стійкості лісів України як запровадження положеннями екологічного законодавства України юридичних механізмів збереження та(або) відновлення здатності лісових екосистем України чи окремих її регіонів втримувати свої екологічні властивості під впливом зовнішнього навантаження у формі природного та антропогенного впливу, що забезпечується посередництвом регламентації поведінки суб'єктів ведення лісового господарства та суб'єктів правозастосування щодо володіння, користування та розпорядження лісами й втілюється в умовах практики у реалізації визначених відповідними нормами схем розвитку екологічних правовідносин у межах комплексної законодавчо детермінованої концепції.

Встановлюється, що важливість питання забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні визначається не лише зміною клімату та характером традиційного антропогенного впливу, проте також і широкомасштабною збройною агресією рф проти України.

Ключові слова: ліси, лісове господарство, екологічна стійкість лісів, сталий (стійкий) розвиток, екологічна політика України, формування і здійснення екологічної політики, регулювання у сфері навколишнього природного середовища, фітосанітарна безпека, захист рослин.

Gordiychuk M. The concept of legislative ensuring of forest's ecological sustainability in Ukraine

The article deals with the concept of legislative ensuring of forest's ecological sustainability in Ukraine.

Taking into account the absence of the coverage of appropriate concept by the provisions of current ecological legislation of Ukraine the author applying semantic-inductive method fragments categorical construct

“legislative ensuring of forest’s ecological sustainability in Ukraine” into separate elements and identifies their content in order to find out the meaning of the whole construct.

The author quotes the forest definition as well as identifies the essence of the ecological sustainability and legislative ensuring. The conclusion according to which the inclusion of categorical construct under the analysis into the conceptual and categorical framework of the Ecological Law is determined by its correlation with the idea of sustainable development is formed in the article. It is stated that such a construct is a part of appropriate idea.

The author’s definition of legislative ensuring of forest’s ecological sustainability in Ukraine in given in the article. According to it such ensuring is defined as establishment by the provision of Ecological legislation of Ukraine the juridical mechanisms of preservation and(or) restoration of the ability of forest ecosystems of Ukraine or of the separate region of Ukraine to save their ecological properties under the influence of the external burden in the form of natural and anthropogenic influence by providing regulation of the behavior of forestry subjects as well as of the subjects of law-enforcement regarding possession, usage and disposition of the forests that embodied in the enforcement in practice the schemes of the development of ecological relations provided by appropriate legislative provisions within complex and legislatively determined concept.

It is defined that the actuality of legislative ensuring of forest’s ecological sustainability in Ukraine is determined not only by the climate change and the ordinary anthropogenic influence but also by the large-scale armed russian aggression against Ukraine.

Key words: forests, forestry, ecological sustainability of forests, sustainable (sustainable) development, environmental policy of Ukraine, formation and implementation of environmental policy, regulation in the field of the natural environment, phytosanitary safety, plant protection.

Література

1. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1777-р. Офіц. вісн. України. 2022. № 4. Ст. 256 (із змінами).
2. Гордійчук М. А. Нормативно-правове забезпечення екологічної стійкості лісів в умовах воєнного та повоєнного відновлення України. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 173–178.
3. Криворучкіна О. В., Вершицький С. І. Розвиток поняття «екологічна стійкість» у науковому дискурсі. Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства: тези I міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 08–09 лист. 2018.). Житомир: Житомир. держ. технолог. ун-т, 2018. С. 143–146.
4. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.1994 р. № 3852-XII. Відом. Верхов. Ради України. 1994. № 17. Ст. 99 (із змінами).
5. Цегельник Н. І. Економічний стан лісової галузі в Україні та його вплив на сталий розвиток лісгосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 13–14. С. 17–24.
6. Екологічне право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2013. 432 с.
7. Лялюк-Вітер Г. Д., Вітер Р. М. Дослідження санітарно-гігієнічних функцій лісових екосистем карпатського національного природного парку. *Наук. вісн. НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.10. С. 78–82.
8. Лісове господарство України (2019). Державне агентство лісових ресурсів України. URL: http://ekoinform.com.ua/wp-content/uploads/2019/01/Vrosura_DALR_2019-UA-web.pdf (дата звернення: 18.02.2024).
9. Трофимова В. В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку. *Інвестиції: практика і досвід*. 2010. № 8. С. 33–37.

10. Мішенін Є. В., Ярова І. Є. Лісогосподарювання як сучасна парадигма сталого розвитку лісового комплексу. *Наук. праці Лісівничої академії наук України*. Львів, 2014. Вип. 12. С. 221–226.

11. Дубас Р. Г. Передумови переходу лісоресурсної сфери на засади сталого розвитку. *Університетські наук. записки*. 2017. № 61. С. 101–107.

12. Андреева О. Ю. Біотична стійкість соснових насаджень Волинського і Житомирського Полісся: дис. ... д-ра с-г. наук. Київ, 2023. 413 с.

13. Боярин М. В., Нетробчук І. М. Оцінка екологічної стійкості ландшафтів річок басейну Західного Бугу у Волинській області. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2018. № 1–2 (29). С. 40–46.

14. Бродовський С. С., Небрат О. О. Забезпечення прав і свобод людини – зміст діяльності національної поліції. *Акт. пробл. адміністративно-правового забезпечення ді-ті Нац. поліції: тези. доп. учасників наук.-практ. конф. курсантів та студентів* (Харків, 12 груд. 2017 р.). Харків: ХНУВС, 2017. С. 21–25.

15. Бочарова Н. В. Соціально-правовий механізм забезпечення прав людини: до питання про зміст та структуру поняття. *Ужгород. нац. ун-ту. Серія «Право»*. 2015. Вип. 33, т. 1. С. 11–13.

16. Косілова О. І. Правове забезпечення конституційних прав і свобод: адміністративно-правовий аспект. *Інформація і право*. 2021. № 1 (36). С. 151–158.

